

Nicolae TURTUREANU

LIRISMUL MEU E STĂPÎNIT ȘI RECE

S-au împlinit, pe 23 octombrie, 50 de ani de la moartea lui Mihai Codreanu, figură singulară în literatura română. Prestația sa poetică a frapat prin faptul că autorul a cultivat, toată viața, o singură specie lirică: sonetul. Împreună cu Eminescu și Voiculescu, Mihai Codreanu formează triunghiul de aur al sonetismului românesc. Criticii literari, scriitorii importanți ai vremii i-au remarcat singularitatea și originalitatea. Al. Philippide, poetul și prietenul de tinerețe, a spus: „Dacă sonetul n-ar fi existat, M. Codreanu l-ar fi inventat, ca să poată să se exprime”. Eugen Lovinescu, Ibrăileanu, Pompiliu Constantinescu, Vladimir Streinu, Șerban Cioculescu i-au consacrat cronici și comentarii în care încercau să-și explice fenomenul. Argezi, cel atât de rezervat față de confrății poeți, îi face un admirabil portret: „M. Codreanu e discret ca un suțiu de munte și ascuns ca o candelă de aur. Și stă la Iași ca biserica Trei Ierarhi, credincios, cu stăruința pământului de naștere, ca Sfântul Mormânt, Palestinci. (...) Poetul și-a supus inspirația ca unei dogme și el a putut să dea limbii românești în dar cele mai lapidare stihuri”. Desigur, criticii sînt ceva mai exigenți și mai analitici. Chiar dacă unii au oarecari rezerve în ceea ce privește răceala versului, absența sentimentului, fiecare elogiază impecabila împlinire formală, desăvîrșirea stilului. Plasticitatea pare a fi fost principala calitate a sonetistului. Nu întîmplător un volum de-al său se cheamă *Statui*. Codreanu a consacrat cîte un sonet fiecărei statui importante, fiecărui loc încărcat de istorie și legendă, Iașului însuși.

A trăit în mijlocul unui climat cultural efervescent și a creat el însuși o ambianță propice artei, literaturii. Dar, cu toate acestea, odată cu trecerea vremii, locul său în istoriile literare a scăzut și a tot scăzut, pînă la cîteva rînduri, iar în unele a dispărut de tot. La ora actuală, Mihai Codreanu este un scriitor aproape uitat, iar pentru tinerele generații – complet necunoscut. El n-are nici măcar soarta lui Topîrceanu ori a Otiliei Cazimir care, scriind versuri mai accesibile, mai pe gustul publicului larg, au șansa de a fi citați, recitați, deși și ei, ca alții alții, au dispărut din manualele școlare. Surpriza a fost să descopăr (mi-a atras atenția o nepoată) într-un manual de clasa a III-a (sau a IV-a?) un superb sonet, care începe cu versul: „Iisus veni la masa mea într-o seară”. Copiii îl învățau, sonetul, pentru a-l recita de Sărbătorile Pascale. Dar de aici mai departe, pînă în clasa a XII-a, Codreanu nu mai e amintit nicăieri, așa încît bacalauratul habar nu au că a existat un poet cu acest nume. Mai degrabă au auzit de un alt Codreanu, de tristă faimă.

continuare pagina 2

Mircea-Cristian GHENGHEA

50

Moamentele aniversare ale unei publicații reprezintă, de obicei, prilejuri pentru diverse bilanțuri și amintiri. Se desprind concluzii, se înșiră statistici, sînt adunate și cinstite numele inițiatorilor, fondatorilor și colaboratorilor și, nu în ultimul rînd, este trăită de fiecare, în manieră proprie, ideea că s-a mai încheiat un ciclu pentru a se deschide altul.

La un astfel de moment a ajuns, aproape pe nesimțite, și „Revista română”. Al 50-lea număr. A 50-a apariție din acest periodic al Despărțămîntului Astra „Mihail Kogălniceanu” Iași.

Ca publicație din cadrul Asociațiunii pentru literatura română și cultura poporului român – Astra, „Revista română” reflectă, într-o măsură suficient de elocventă, ceea ce înseamnă, la ora actuală, acest interesant organism. Totodată, reprezintă și un loc propice pentru o întîlnire de spirit între generații, între concepții vechi și noi, între echilibrul experienței și entuziasmul tinereții. Toate adunate în acest creuzet contemporan al românismului, unul printre multe altele, dar poate unul din cele mai reușite, atât prin recunoașterea pe care a dobîndit-o, cît și prin formula magică a contopirii și a promovării unor cugete cu simțire românească.

Pentru unire în cuget și simțiri, cei care s-au aflat și cei care se află în colectivul redacțional al „Revistei române” au înțeles să-și îndepărteze prejudecățile și toate nuanțele de patriotism provincial, încercînd să-i facă și pe alții să gîndească și să propovăduiască ideea națională în ansamblul său.

Dincolo de cuvintele și gîndurile specifice momentului aniversar, rămîne esența unui demers demn de toată admirația și cinstirea noastră: „Revista română” a ajuns la al 50-lea număr – un omagiu pentru cei care au trudit și trudes în numele unei frumoase și nobile idei. Poate în nici o altă publicație astristă nu se regăsește mai bine reflectat principiul unității prin cultură și trăire românească. Alături de Despărțămîntul ieșean și de activitățile sale specifice, „Revista română” este un reușit exemplu al dimensiunii panromânești pe care și-a asumat-o, în mod implicit, Asociațiunea, imediat după concretizarea începuturilor sale transilvane. În același timp, prin anvergura pe care o cunoaște fenomenul astrist la Iași, prin impulsurile trimise de aici către ținuturile

continuare pagina 2

românești din jurul țării, „Revista română” a căpătat, odată cu Despărțământul ieșean, rolul unei adevărate tribune a românismului contemporan, unde au putut fi prezentate aspecte relevante pentru anumite realități.

Împreună cu cei care se bucură sincer de acest moment, împreună cu cei care au înțeles rostul mai înalt al publicației și au contribuit la afirmarea acesteia, să închinăm un gând bun și să rostim, ca un îndemn pentru viitor:

La Mulți Ani, „Revista română”!

Nicolae TURTUREANU / LIRISMUL MEU E STĂPÎNIT ȘI RECE

Scurta dar densa mea experiență de muzeograf la Vila Sonet mi-a oferit exemple, ca să zic așa, revelatoare. Într-o zi de vară, cum stam în ceardacul Casei-muzeu – acolo îmi petreceam verile – am observat doi tineri (un băiat și-o fată) fotografiind de zor, din toate unghiurile, Vila. Am presupus că-s studenți la Arhitectură sau, poate, de la Citadin, cum se mai întâmpla. De altfel, acum câțiva ani, când dl. Ionel Oancea era arhitect-șef al orașului și avea o rubrică în „Ziarul de Iași”, poza Vilei a apărut la gazetă, ca exemplu de arhitectură armonios integrată peisajului; doar că nu se menționa că e vorba de Casa-muzeu a poetului Mihai Codreanu. Totuși, la cei doi tineri, m-a mirat un așa de mare interes, încît am intrat în vorbă. Veniseră de la Constanța, trimiși speciali ai unui ziar, ca să fotografieze casa lui... Zelea Codreanu, iar niște ieșeni îi îndrumaseră într-acolo. I-am dezamăgit profund cînd le-am spus a cui e Vila. Foto-reportajul era ratat.

Volumul său de debut, *Diafane*, apărut în 1901, cînd poetul avea 25 de ani, este sub influența copleșitoare a lui Eminescu și a lui Baudelaire. Tîrziu, peste ani, îi mărturisește profesorului Constantin Ciopraga că, pentru această carte, i-a solicitat o prefață lui Titu Maiorescu. Mentorul Junimii ar fi fost de acord să o scrie, dacă debutantul ar fi renunțat la poeziile prea apăsate... decadente. „De ce te-ai dus la decadenți – îl ceartă spiritus rector – cînd te-a inspirat uneori Eminescu, care este un ingenium princeps?”. Orgolios, autorul nu renunță la textele „decadente”, ci renunță la prefață, ratînd astfel șansa istorică de a intra în literatură sub girul lui Maiorescu. De altfel, acest prim volum – cum singur recunoaște – nu-l reprezintă și nici nu anunță sonetistul infatigabil și imperturbabil de mai tîrziu. În anii următori și în cărțile ce vor urma se dedică, obsedant, doar sonetului și își forjează un stil și un modus vivendi ce-i frapează și, deopotrivă, îi intrigă pe contemporani.

Baia de simbolism, de parnasianism îi prinde însă mai bine decît eminescianismul de care făcea caz Maiorescu, sonetistul se scufundă cu voluptate în ea, ignorînd sirenele artei moderne, noul limbaj ce se insinua în sferele înalte ale poeziei. El, Mihai Codreanu, își polizează tenace propriul canon, tinzînd spre rafinamentul pur, spre o strălucire rece și impersonală, așa cum statua un Leconte de Lisle, spre exemplu. Poeziile trebuiau să fie ca niște statui, opere solemne și reci, pe care cititorul să le admire și de a căror perfecțiune să se înfioreze. Dar, așa cum îi va spune Ibrăileanu, chiar în cronica ce o consacra volumului *Statui*, „în subsol... dinamul e puternic, dar sus lumina e albă și

rece, și abia trimite o slabă căldură împrejur”.

Atunci și-n anii următori, Codreanu traduce din Baudelaire („sarcasmul baudelairean îl va urmări pînă la ultimul volum”, constată același Const. Ciopraga), din J. Richepin, Fr. Coppée, Edmond Rostand.

În poezia lui Codreanu se poate depista, de la volum la volum, o revigorare stilistică, prin infuzia de neologisme și prin slăbirea chingilor retoricii. Să fie această schimbare de ton și efectul contactului nemijlocit cu teatrul, fie el românesc sau francez? Posibil.

După absolvirea Conservatorului de Arte Dramatice din Iași, Mihai Codreanu își continuă studiile la Paris unde, cum mărturisește la împlinirea vârstei de 80 de ani – „luam lecții cu marele actor Silvain, societar la Comedia Franceză”. Actor n-a ajuns (deși a jucat în cîteva spectacole), „rob al unei cumplite timidități, al spaimei de a înfrunta publicul”, dar a ajuns un remarcabil om de teatru și un cunoscut, onorat și onorant traducător din dramaturgia franceză. Prima traducere a fost din Richepin, *Martira*, dramă în versuri, în 5 acte, care s-a pus în scenă, în premieră, la Iași, în 1901, și în care joacă el însuși. „Aveam pe atunci 25 de ani și e firesc să mă fi bucurat raportul făcut la comitetul Teatrului de unul din membrii săi, Garabet Ibrăileanu: „Traducerea, după părerea mea, e bună și meritul traducătorului e cu atît mai mare cu cît ne gîndim mai mult la greutatea de a încătușa subtilități de gîndire și de simțire ca acelea din piesă, și încă într-o limbă puțin mînuită într-o asemenea direcție”.

A mai avut și funcții de mare răspundere, fiind, decenii la rînd, director al Teatrului Național din Iași, profesor și apoi rector al Conservatorului de Arte Dramatice, inspector general al teatrelor, traducător, poet – peste toate.

